

národnostní otázky, jinak je to jen jedno z významných opatření k demokratizaci poměrů. Režim — v českých zemích zvlášť a na Slovensku zvlášť — se tím ještě neřeší. Vláda straniccko-státní byrokracie může trvat, a na Slovensku dokonce o to líp, že jako „vybojovala větší svobodu“.

I po promyšlení stanoviska ÚV KSS nemám na tom já osobně co měnit. Myslím si opravdu, že první naši společnou věcí vedle federalizace je, dosáhnout odchodu takových funkcionářů, jací vytvořili v republice režim, v němž se všecko rozumné, tedy i federalizace, zdrželo o dvacet roků. Mezi námi a Slováký není nic, co by nešlo rozumně odhodnout, předpokladem však je, že se zbavíme lidí, kteří brání rozumu pracovat. Snažili jsme se říci, že se jich musíme zbavovat metodami radikálního nenásill, které nevyboží z mezí zákona.

Bratři Slováci! Až to budete podle své potřeby a jen ze své vůle dělat, prosím, či byste to mohli zařídít tak, aby to zas nebylo na mně.

LL č. 20, 11. července 1968

Vojtěch Koranda

Jak to bude dál v československé armádě?

Nejdřív se dávaly k dobru výroky některých čelných generálů na lednovém plénu ÚV KSČ a potom vypukla Šejnova aféra. Zasluhou semínkového generála se armáda rázem stala středem zájmu veřejnosti. Avšak nic netrvá věčně, Šejnova aféra odzněla, jiné křiklavější a atraktivnější ji překryly. Takže o řadu týdnů opožděná a navíc pouze ve výtahu opublikovaná zpráva Černíkovy komise zapadla.

Zájem o armádu se opět vrátil do normálních kolejí. Čas od času rozvíří hladinu poplašné zprávy o přesunech jednotek sprátelených armád, o katastrofě vojenského letadla, o účasti generality na nějaké slavnosti, v poslední době o vystoupení generála Kodaje v parlamentě, ale to je vše.

Je to však v pořádku? V lednu sice armáda nezasáhla do řešení vnitropolitických a vnitrostranických sporů, chovala se neutrálně. To ovšem neznamená, že jako hlavní mocenská síla vlády a státu, která každoročně spotřebuje pěkných pár miliard ze státního rozpočtu, přestala být důležitým nátlakovým elementem, který může ne právě zanedbatelným způsobem podpořit určitý politický proud uvnitř republiky.

CO SE V ARMÁDĚ PO LEDNU ZMĚNILO?

Změnil se ministr, změnilo se vedení ministerstva národní obrany. Generálové Lomský a Rytíř byli převedeni do tzv. rajske skupiny, generál Janko spáchal

sebevraždu a bývalý náčelník Hlavní politické správy generál Prchlík pracuje nyní na ÚV KSČ. Nahradil Mamulu v čele 8. oddělení. Na jejich místa přišli většinou mladší lidé, veřejnosti nepříliš známí. Generálské hodnosti si nevyšedli ve štábních úřadech, ale vysloužili si je při výcviku vojsk. Mají potřebné vzdělání předepsané pro vysoké vojenské hodnostáře a dostatek energie, aby byli schopni vypořádat se s problémy, které se podařilo starému velení dokonale zamotat.

Jinak ovšem zůstalo na MNO kupodivu vše při starém — jako za generála Lomského (a tedy i jako za Šejny). V uplynulých týdnech pracovali na akčním plánu MNO důstojníci, kteří už sepsali, jak se na MNO říká, desítky neméně revolučních dokumentů. Snad i proto zlí jazykové tvrdí, že akční plán MNO zůstane opět plánem slibů, že je to vlastně past na nového ministra, aby se v očích vojenské veřejnosti rychle zdiskreditoval. Proč? Snad proto, že jako jediný hlasoval proti proslulému Šejnovu dopisu? Nebo proto, že od začátku dává najevo, že chce velet pevnější rukou než generál Lomský?

KURIÓZNÍ SITUACE

O tom, že se poměry na MNO dosud nezkonsolidovaly, napovídá leccos nedávná ministerská straniccká konference. Nedoporučila za delegáta sjezdu ani jednoho z členů nového velení, ale ani jednoho odbojáre a ani jednoho Slováka. Náčelník HPS generál Pepich obdržel mezi 33 zvolenými delegáty na armádní konferenci KSČ nejméně hlasů. Ministra národní obrany volily na protest proti Praze vojenské školy na Slovensku . . .

Jak vysvětlit tuto kuriózní situaci, která má pro mnohé silně pikantní příchut? Jedni říkají, že je to odpověď na nepříliš šťastná veřejná vystoupení nových funkcionářů, na nepřesvědčivost dosud přijatých rozhodnutí.

Druzí tvrdí: „Je to pokračování 'šejnovštiny' skryté do nového převleku. Tíží lidé, kteří prý byli přímo nebo nepřímo při tom, když Šejna manipuloval a kombinoval, snažili se usměrnit rozhořčení veřejnosti nejprve proti stranicckému aparátu a generálu Prchlíkovi. Když to nevyšlo, když se jako nebezpečnější jeví lidé kolem nového ministra, usiluje se o jejich diskvalifikaci.“ Kdo jsou ale ti muži v pozadí? Když se o nich mluvílo v jedné ministerské kanceláři, nechalo se rádio hrát naplno . . .

NOVÉ VELENÍ ARMÁDY TO NEMÁ LEHKÉ

Je mezi dvěma mlýnskými kameny. Z jedné strany vyvíjí na ně silný tlak armádní veřejnost, která kategoricky vyžaduje záruky, že se konečně začnou léčit chronické nemoci, na něž armáda již po léta strádá. Z druhé strany sílí tlak velitelství Varšavské smlouvy,

kteřá žádá plnit přijaté závazky, což konkrétně znamená — **cvičení, kázeň, bojová pohotovost.**

Velení by zřejmě potřebovalo několik týdnů, aby mohlo v klidu posoudit situaci a předložené návrhy, a rozhodnout o postupu řešení problému. Zatím toho klidu mnoho nemělo. Ministr je přespříliš zaneprázdněn plněním vládních povinností a na vlastní práci na ministerstvu mu zbude minimum času. Náčelník generálního štábu generál Rusov prý spí dvě tři hodiny denně, ale stejně na všechno nestačí. Hodně času si vyžádalo nedávne a tolik ve veřejnosti diskutované spojenecké velitelskoštabní cvičení a vše, co s ním bylo spojeno.

Byla řeč o chronických nemocech armádního organizace — není to nadsázka? Nemusíte si ani pracně obstarávat propustky do vojenských objektů, stačí sledovat třeba jen Obranu lidu a A-revue, abyste se přesvědčili, že letošní jaro bylo v armádě horké jako v civilním životě. První velká vlna nespokojenosti a kritiky se vzvedla v únoru po úřetku Šejny a otřásla samými základy armádního politického aparátu. Ostře byla napadána jeho početnost, politickým pracovníkům byly vytýkány byrokratické pracovní metody, zdvojnásobení velitelské činnosti a nadřazování se nad ostatní komunisty („rozhodují jejich jménem“). Určité uklidnění přinesl příslib, že stranický život v armádě bude demokratizován, stranická organizace oddělena od státního vojenského aparátu a v jejím čele budou stát jako v civilním životě demokraticky volené orgány složené z důvěryhodných, čínorodých komunistů-velitelů, politických a štábních pracovníků, techniků atd. Těmto orgánům bude podřízen i nepřilíš početný aparát.

Vedle stranické organizace má fungovat v armádě ještě státní politická složka, která by podlehála pravomoci velitelů a odpovídala za morální, politickou a kulturní výchovu vojáků základní služby i z povolání a sociálně politickou činnost ve vojscích vůbec. Zřízení této instituce (respektive přeměna dnešního politického aparátu v tuto sociálně politickou službu) je odůvodňováno významem morálně politického faktoru pro bojeschopnost moderní armády. Ideové ovlivňování má v armádě nejméně tutéž cenu jako výcvik v zacházení se zbraní, a proto ideologické působení v armádě má být intenzivnější než na kterémkoliv úseku občanského života.

Důležité slovo ke konečnému uspořádání politických institucí řekne celoarzádní konference komunistů. Ovšem ať už zvítězí ta nebo jiná koncepce, konečné slovo bude mít praxe. A je-li řeč o uspořádání politických institucí v armádě, bývá obvykle položen dotaz, zda KSČ bude působit v armádě nadále jako jediná politická strana. Na tuto otázku se odpovídá na hlavní politické správě jednoznačně: Armáda je nejdůležitějším mocenským nástrojem socialistického státu, v zájmu její bojeschopnosti je, aby byla

politicky co nejstmenější. Především z těchto důvodů nelze připustit v armádě existenci více stran. KSČ si tedy podrží monopolní postavení v armádě, marxismus bude i nadále jediným východiskem ideového působení na vojáky. To ovšem neznamená, že příslušníci armády nebudou moci být v místě bydliště členy jiných politických stran, že se nebudou moci hlásit veřejně k jinému než marxistickému světovému názoru.

Druhá vlna nespokojenosti se převalila armádu v dubnu a nejvýrazněji odzněla na okruhových konferenčních strany. Cílem ostře kritiky byly především dlouhodobé, hluboké rozpory uvnitř armádního organizace a zejména: rozpor mezi úkoly vojsk na jedné straně a celkovými podmínkami a možnostmi pro jejich splnění na straně druhé, rozpor mezi požadavky kladenými na fyzické a duševní síly vojáka a úroveň jeho materiálního zabezpečení a životního prostředí. Kritizován byl a stále je systém velení a řízení, který je přecentralizovaný, nepružný, zastaralý.

Hlavní příčina všech disparit, které narostly do nebezpečných rozměrů, se spatřuje v tom, že dosud, 23 let od osvobození, nepatřila světlo ucelená československá vojenská doktrína. Její vypracování je nesmírně naléhavé, bude to však záležitostí obtížná, dlouhodobá. Nejdříve bude zapotřebí alespoň zrevizovat dosavadní dílčí doktrinární zásady ve vojenské oblasti tak, aby mohly být bezodkladně řešeny nejpálčivější problémy dalšího rozvoje armády.

JAK TEDY DÁL...?

Již dávno před lednem bylo v armádě nepříznivé přijímáno přímé stranické řízení ozbrojených sil, které v podstatě vyústovalo v administrativní a mocenské prikazování ze strany prvního tajemníka a vedoucího 8. oddělení ÚV KSČ. Proto s uspokojením bylo přijato zřízení branného a bezpečnostního výboru Národního shromáždění, podstatné zvýšení vlivu vlády na výstavbu armády a konečně proponované ustavení Rady obrany státu jako nejvyššího orgánu pro řízení obrany. Současně se požaduje upevnění právního systému uvnitř armády, zabezpečení právní a sociální jistoty příslušníků armády, zejména vojáků z povolání.

Stanoviska a postoje příslušníků armády jsou dnes značně diferencované tak jako v celé společnosti. V podstatě je lze rozdělit do čtyř skupin:

Skupina názorů, panujících v ministerských složkách, jak se projeví na nedávne stranické konferenci ministerstva, která zasahuje či se prolíná s daleko početnějšími skupinami dalšími;

druhá skupina, zahrnující převážnou část vojáků zejména z povolání — posuzuje současnou situaci střízlivě, stojí pevně za Dubčekem, má výhrady ke generalizování chyb a nedostatků, očerňování strany, skandalizování komunistů a jejich dvacetiletého díla;

třetí skupina — nepřilíš početná, rekrutující se zejména z vojáků základní služby a z osazenstva vojenských škol — zaujímá radikální stanoviska, svými požadavky nejednou překračuje hranice, jež je možno v armádě ještě tolerovat, aniž by byla narušena její akceschopnost;

konečnou čtvrtou skupinu tvoří ti (a není jich málo), které ani letošní jarní měsíce nevzrušily; sledují všechno dění kolem sebe a střídavě se přidávají hned na tu, hned na onu stranu. K nim lze připojit i nepřilíš početnou skupinu těch, kteří myslí stereotypně, i dnes ještě hájí neudržitelné a opakují zastaralé poučky a fráze.

Reportér, č. 29, 17.-24. července 1968

Milan Jungmann Ztracené iluze

Jeden vznešený duch minulého století si posteskl, že život a mládí už jsou bohužel takové, že poznávají cenu strategie obyčejně až tehdy, když je po bitvě. Cítíme se mládí v našem „polednovém“ snažení, kolem nás jako by proudil nový život. A přece musíme už teď brát v úvahu strategii a taktiku, a to v míře, o níž jsme my nepolitikové neměli ještě před několika týdny ani potuchy. Nechceme prohrát tuto bitvu, protože — jak bylo mnohokrát řečeno — ji považujeme za poslední šanci pro socialismus v této zemi, ba nejen v této zemi. Proto v těchto vzrušených dnech dáváme plnou podporu své iluzi a vedení komunistické strany, proto nabádáme ke klidu: každá nerozumná akce, každá zbrkllost by mohla ohrozit naši naději.

Byli jsme naivní, když jsme se domnívali, že očistit socialistické zřízení od pokřivenin, zbavit život byrokratické usazeniny a vrátit lidem vědomí občanské důstojnosti, svobody a rovnosti je něčím, co musí přivítat všichni upřímní socialisté v každé zemi. Věděli jsme, že je to pokus smělý a složitý, ale nebáli jsme se těžkostí. Komunisté i mnozí nekomunisté, upřímně usilující o nový způsob politické práce a myšlení, shledávali všechny své schopnosti a mobilizovali nejlepší své síly, aby obrodné hnutí uneslo tíhu oprávněných obvinění i požadavků občanů. Přeli se mezi sebou, byli netrpěliví a nároční, uvažovali horečně o tom, jak rychle dokázat činy své odhodláni.

Počítali jsme ovšem s určitým neporozuměním u přátel, ale netušili jsme jeho míru. Jednotlivé nedůvěřivé hlasy ze zahraničí jsme si zprvu zvykli označovat za pochopitelné obavy, které snadno vysvětlíme, přičemž nebylo pochyb o dobré vůli přátel pochopit i pomoci.

Číst teď články v oficiálních ústředních orgánech bratrských stran, především v sovětské Pravdě, je proto pro mnoho lidí u nás překvapením, s nímž nepočítali. Ještě při čtení článku o 2000 slovech v Literaturné gazete se mi chtělo sednout a napsat do LL odpověď, která

by vysvětlovala, vyvracela omyly a uváděla do správných souvislostí, co bylo zkresleno. Teď je zřejmé, že o tohle vůbec nejde. Jsou to polemiky mezi dvěma přátelenskými stranami o pojetí socialismu — žela na úrovni, která je pod důstojnost kohokoli u nás. Stará pravda praví, že v ideovém střetnutí je třeba vyhledávat nejsilnější místo odporce, otrást jím, a tak přesvědčit o své pravdě. V oněch člancích se polemika vede právě opačným směrem, jako na válečném poli: totiž tak, aby velký povyk budil zdání vítězství. Autoři článků nezasažují naše skutečné chyby, omyly a slabiny. Jejich argumenty jsou pro každého českého a slovenského čtenáře naprosto nepřesvědčivé a místy směšné ve své obecnosti, vyspekulovanosti a falešnosti. Záměr celé kampaně zřejmě je zneklidnit domácí čtenáře, budít v nich zdání, že u nás jde o nejstrašnější tragédii, proti níž jsou naše „zdravé síly“ bezmocné a jimž tudíž třeba tak či onak pomoci. Je proto po mém soudu zbytečné na zmíněné polemiky odpovídat. Jsou součástí nedobrých kampaní, jsou plodem metod, jimž u nás říkáme staré, překonané. Odpovídat na ně lze jen praxí, činností.

V této chvíli, před uzavěrkou, neznáme dosud obsah dopisu, který nám poslali představitelé pěti komunistických stran z Varšavy. I sama jejich schůzka je však svědectvím neschopnosti počítat s psychologii malého národa a důkazem, že se bohužel některé situace v dějinách opakují. Stoupenci přátelství se Sovětským svazem jsou podruhé postaveni před dilema buď — anebo, tj. buď budete bezvýhradně schvalovat, nebo se stanete nepřáteli. Odmítáme tuto alternativu! Nedáme ze sebe dělat nepřátele sovětské země a sovětských lidí a litujeme jen, že srdečné svazky našich národů jsou v těchto dnech vystaveny kritické zkoušce — nikoli naší vinou. Jestliže u nás často zaznívalo heslo, že socialistické přesvědčení se měří vztahem k SSSR, pak je lze také obrátit: socialistické uvědomění sovětských lidí se měří i jejich vztahem k spřáteleným národům.

Z činů zejména sovětských, polských a východoněmeckých předáků lze bohužel vyvodit, že jejich pojetí přátelské spolupráce je v hluboké krizi; že v hluboké krizi je tedy samo okřídlené a tolikrát a znovu skloňované slovo internacionálistismus. Dělnické hnutí na celém světě je postaveno před nový, nesmírně složitý problém: každý dosavadní pokus o hledání specifické národní cesty k socialismu byl dosud vždy nepochopen a ztěžován právě těmi, kdo se prohlašují za jediné pravověrné vykladače socialismu. Překážky, které nám naši přátelé a spojenci kladou do cesty, mají tedy daleko větší dosah, než by se na první pohled zdálo. Jejich hlas zní daleko za naše hranice a bude znít daleko za naše dny. A bude svědčit o tom, že boj o spravedlivý řád na zemi nemá — jak se ještě před lety zdálo — jinou záštitu, než ideje, a že i u nás je možno aplikovat známou větu Marxova, jež poslední dobu tolik zní světem — že sám vychovatel musí být vychovávan.

LL č. 21, 18. července 1968